

انجام گروی در توجیه

با تأکید بر آرای کیث لرد؛ بررسی تحلیلی - انتقادی

مهدی عبداللّهی

عضو هیئت علمی مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۹۶

سرشناسه	: عبداللہی، مہدی، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور	: انسجام‌گروی در توجیه با تاکید بر آرای کیت لِرر؛ بررسی تطبیقی - انتقادی / مہدی عبداللہی.
مشخصات نشر	: قم: مؤسسۂ آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیہ السلام ، انتشارات، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاہری	: ۶۹۳ ص.
فروست	: انتشارات مؤسسۂ آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیہ السلام ؛ ۱۳۹۴. فایف،
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۴-۰۶۴-۶
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا.
یادداشت	: کتابنامہ.
موضوع	: لِرر، کیت، ۱۹۳۶ - م. -- نقد و تفسیر.
موضوع	: Lehrer, Keith -- Criticism and interpretation
موضوع	: شناخت (فلسفہ).
موضوع	: Knowledge, Theory of
شناسۂ افزوده	: مؤسسۂ آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیہ السلام . انتشارات.
رده‌بندی کنگرہ	: ۲ع/ف BD۱۶۷
رده‌بندی دیویی	: ۱۲۱
شمارۂ کتاب‌شناسی ملی	: ۴۶۹۴۷۱۹

شماره ردیف ۱۲۹۴
شماره موضوعی فلسفه-۱۹۰
۱۳۹۶-۲۲

■ انسجام‌گروی در توجیه با تأکید بر آرمان‌گیت لری بررسی تحلیلی - انتقادی

● مؤلف: مهدی عبداللّهی

● ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

● چاپ: چاپکو

● نوبت چاپ: اول

● تاریخ چاپ: بهار ۱۳۹۶

● قیمت: ۴۸۰۰۰ تومان

● دفتر مرکزی: قم، خیابان شهید، کوی ممتاز، پلاک ۳۸

● تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۲۳۲۶

● شعبه تهران: خیابان انقلاب، بین خیابان ۱۲ فروردین و شهید منیرى جاوید، ساختمان شماره ۳۱۰، طبقه سوم، واحد ۱۱۲

● تلفن و نمابر: ۰۲۱-۶۶۴۶۶۱۲۱

● شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

● تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۳۶۲۹

فهرست مطالب

۱۹	مقدمه معاونت پژوهش
۲۳	پیشگفتار
۳۱	درباره کتاب
۳۵	تشکر و قدردانی
فصل اول: نگاهی کلی به انجام گروهی در توجیه	
۳۹	تحلیل معرفت و اجزای سه گانه آن
۴۳	دیدگاه‌ها درباره حقیقت توجیه
۴۷	۱. موجه‌سازی مقرون به احتمال خلاف
۵۲	۲. تفکیک موجه‌سازی برای فاعل معرفت از موجه‌سازی برای دیگران
۵۷	نظریه‌های توجیه
۵۵	۱. درون‌گروی و برون‌گروی
۵۷	۲. دیدگاه‌های درون‌گرا
۶۰	۳. دیدگاه‌های برون‌گرا
۶۱	معناشناسی انسجام

۶ به انسجام‌گروی در توجیه ...

- ۶۶ پیشینه تاریخی انسجام‌گروی ۶۶
۱. پیشینه انسجام‌گروی در چیستی صدق ۶۶
۲. پیشینه انسجام‌گروی در توجیه ۷۱
- عوامل پیدایش انسجام‌گروی ۷۸
۱. استعاره اتو نویرات ۷۸
۲. باطل‌انگاری دیدگاه‌های میناگرا ۸۰
۳. ال‌ایمان نظام‌مندی علوم ۸۲
- نقض پیرانگاری توجیه معرفتی ۸۴
- رده‌بندی نظریات انسجام ۸۵
۱. نظریه‌های ایجاب و سلب ۸۶
۲. نظریه‌های خطی و کوانتنگر ۸۸
- رابطه انسجام‌گروی با دیگر حوزه‌های معرفت بشری ۹۱
- معرفی اجمالی کیت لِر ۹۴
۱. جایگاه لِر در معرفت‌شناسی و انسجام‌گروی ۹۴
۲. رویکرد کلی لِر در معرفت‌شناسی ۹۷
۳. بررسی رویکرد معرفت‌شناختی لِر و تبیین رویکرد برگزیده ۱۰۰
- ۱-۳. ارزیابی رویکرد معرفت‌شناختی لِر ۱۰۰
- ۲-۳. تبیین رویکرد معرفت‌شناختی فیلسوفان اسلامی ۱۰۲
۴. اندیشمندان تأثیرگذار بر لِر ۱۰۴

فصل دوم، زیرساخت (۱): تحلیل معرفت و مؤلفه‌های آن از منظر لِر

- مقدمات تحلیل لِر از معرفت ۱۱۰
۱. «Knowledge» به معنای تصدیق اطلاعات ۱۱۱

۲. معانی مختلف «Know» و «Knowledge» در زبان انگلیسی.....	۱۱۱
۳. معنای «Know» و «Knowledge» در معرفت‌شناسی.....	۱۱۵
۴. لزوم تحلیل حقیقت «Knowledge» در معرفت‌شناسی.....	۱۱۶
۴-۱. اختلاف نظر درباره لزوم تحلیل فلسفی معرفت.....	۱۱۶
۴-۲. دیدگاه لِرر درباره لزوم تحلیل فلسفی معرفت.....	۱۱۷
۴-۳-۱. تفکیک تحلیل فلسفی از تحلیل معناشناختی.....	۱۱۸
۴-۳-۲. اشکال لِرر بر قیاس دوحدی فیلسوفان مقابل.....	۱۱۹
۴-۳-۳. تحلیل فلسفی از منظر لِرر.....	۱۲۱
نقد دیدگاه لِرر درباره تحلیل فلسفی معرفت.....	۱۲۳
۱. نقد دیدگاه لِرر در باب حقیقت تحلیل.....	۱۲۳
۲. نقد دیدگاه لِرر در باب نسبت فلسفه و علم.....	۱۲۷
امکان تحلیل معرفت و معادله آن.....	۱۲۸
۱. امکان تحلیل معرفت.....	۱۲۸
۲. معادله تحلیل معرفت.....	۱۳۰
تحلیل چهارجزئی لِرر از معرفت.....	۱۳۲
۱. شرط صدق.....	۱۳۲
۱-۱. نظریه لِرر در باب چیستی صدق: علامت‌زدایی.....	۱۳۶
۱-۲. امتناع نظریه عام در باب صدق.....	۱۳۹
۱-۳. پارادوکس دروغ‌گو؟ سد راه نظریه عام صدق.....	۱۴۲
۱-۴. حاصل دیدگاه لِرر در باب شرط صدق.....	۱۴۴
۱-۵. نقد دیدگاه لِرر درباره صدق.....	۱۴۷
۱-۵-۱. ابهام درباره نظریه صدق لِرر.....	۱۴۷

- ۱۵۰-۱. نادرستی نظریه علامت‌زدایی ۱۵۰
- دلیل نخست: ناتوانی از تبیین تقابل میان صدق و کذب ۱۵۰
- دلیل دوم: ناسازگاری با مؤلفه «باور» (یا «پذیرش») ۱۵۲
- دلیل سوم: پذیرش ناخودآگاه نظریه مطابقت از سوی لور ۱۵۳
۲. شرط پذیرش ۱۵۳
۱. نزاع فیلسوفان در شرط باور ۱۵۴
- ۱-۱. دیدگاه لور: پذیرش، شرط دوم معرفت ۱۵۵
- ۲-۱. پذیرش به جای باور ۱۵۵
- ۲-۲. هدف پذیرش ۱۵۶
- ۲-۳. پاسخ لور به مشکلات بر شرط پذیرش ۱۵۹
- ۲-۴. معرفت و نقیض کارکردی پذیرش ۱۶۲
- ۳-۳. نقد دیدگاه لور درباره باور پذیرش ۱۶۳
- ۲-۳-۱. ابهام در تفاوت میان باور و پذیرش ۱۶۳
- ۲-۳-۲. مغالطه جزء و کل درباره هدف پذیرش ۱۶۵
- ۲-۳-۳. ناتوانی دیدگاه لور در تأمین هدف پذیرش ۱۶۷
- ۲-۳-۴. خلط میان تصدیق عقلی (فهم صدق) با تصدیق قلبی (پذیرش صدق قضیه) ۱۶۸
۳. شرط توجیه کامل ۱۷۷
- ۳-۱. «توجیه کامل»: کاربرد محاوره‌ای و اصطلاحی ۱۷۸
- ۳-۲. دیدگاه لور درباره حقیقت توجیه ۱۸۰
- ۳-۳. نقد دیدگاه لور درباره توجیه ۱۸۲
- ۳-۳-۱. حقیقت توجیه؛ توجیه برای فاعل معرفت یا برای دیگران؟! ۱۸۳

۱۸۵.....	۳-۳-۲. ابتدای توجیه بر پیش فرض
۱۹۰.....	۳-۳-۳. ابهام در قید «کافی» برای شواهد
۱۹۱.....	۴. شرط نقض ناپذیری (یا نبود کذب در) توجیه
۱۹۲.....	۴-۱. مسئله گتیه و شرط چهارم معرفت در معرفت‌شناسی غرب
۲۰۲.....	۴-۲. اشکال بر تحلیل سه‌جزئی معرفت با مثال‌های نقض ادموند گتیه
۲۰۴.....	۳. ۱. راجل‌های موجود برای حل مشکل گتیه از منظر لور
۲۰۷.....	۴. ۱. تحلیل لور از موارد نقض گتیه: ابتدای توجیه بر یک گزاره کاذب
۲۰۹.....	۴-۵. راه حل لور به برون‌شدن از مشکل گتیه: افزودن شرط چهارم
۲۱۱.....	نقد تفسیر معرفت به باور (برش) صادق موجه نقض ناپذیر
۲۱۱.....	۱. معرفت: مطلق آگاهی به باور صادق موجه (نقض ناپذیر)
۲۱۶.....	۲. اشکالات دیگر بر تعریف معرفت به باور صادق موجه
	فصل سوم: زیرساخت (۲)، نقایص میناگروی در توجیه

۲۱۸.....	تقریر لور از میناگروی
۲۱۸.....	۱. نظریه‌های توجیه و دیدگاه لور
۲۱۹.....	۱-۱. میناگروی
۲۲۱.....	۱-۲. انسجام گروی
۲۲۲.....	۱-۳. برون‌گروی
۲۲۳.....	۲. تحلیل لور در باب میناگروی
۲۲۵.....	۲-۱. میناگروی خطاناپذیر و میناگروی خطاپذیر
۲۲۸.....	۲-۲. آمیختگی میناگروی خطاپذیر با دیگر نظریه‌های توجیه
۲۳۲.....	۲-۳. دفاع از میناگروی خطاناپذیر
۲۳۳.....	۲-۴. تبیین حقیقت باورهای پایه خطاناپذیر

- ۲۳۴-۲-۴-۱. اصلاح ناپذیری باور: عدم امکان منطقی خطا در باور.....
- ۲۳۵-۲-۴-۲. ناپسندگی ویژگی عدم امکان منطقی خطا برای خطانپذیری باور پایه.....
- ۲۳۷-۲-۴-۳. اصلاح تعریف باور پایه: خطانپذیری باور پایه و مقاومت ناپذیری فرد.....
۲۳۹. نقدهای لرر بر مبنای گروهی.....
۲۴۰. محدودیت تعداد باورهای پایه خطانپذیر.....
- ۲۴۱-۱. بررسی مصادیق باورهای خطانپذیر مقاومت ناپذیر.....
- ۲۴۲-۱. باورهای خطانپذیر مقاومت ناپذیر از نظر لرر.....
- ۲۴۳-۳. بررسی خطانپذیری و مقاومت ناپذیری دیگر باورهای ناظر به افکار.....
- ۲۴۶-۱-۴. بررسی خطانپذیری و مقاومت ناپذیری باورهای ناظر به احساسات.....
- ۲۴۹-۱-۵. خطانپذیری طبیعی: عدم امکان طبیعی خطا در باور.....
- ۲۵۲-۲. مشکل صعود معرفتی از باورهای پایه به باورهای غیرپایه.....
- ۲۵۳-۲-۱. لزوم بررسی مشکل صعود معرفتی از باورهای پایه به باورهای غیرپایه از منظر لرر.....
- ۲۵۳-۲-۲. نقدهای لرر بر صعود معرفتی از باورهای پایه به باورهای غیرپایه.....
- ۲۶۰-۳. نقد لرر بر استدلال به دور و تسلسل برای اثبات گروهی.....
۲۶۳. نقد تقریر لرر از مبنای گروهی.....
- ۲۶۳-۱. جمع بندی دیدگاه لرر درباره مبنای گروهی.....
- ۲۶۵-۲. ناتمامی تحلیل لرر از حقیقت باورهای خطانپذیر.....
- ۲۶۵-۳. ناتمامی شرط مقاومت ناپذیری لرر برای باورهای پایه.....
- ۲۶۷-۴. بررسی نقدهای لرر بر مبنای گروهی خطانپذیر.....
- ۲۶۷-۴-۱. اشاره ای به مبنای گروهی فلسفه اسلامی.....
- ۲۷۰-۴-۲. پاسخ به اشکال نخست لرر.....
- ۲۷۰-۴-۲-۱. بی توجهی لرر به اقسام متعدد باورهای پایه.....

۴-۲. نادروستی اشکال لرر بر بدهات گزاره‌های وجدانی ۲۷۲

۴-۳. پاسخ به اشکال دوم لرر: صعود معرفتی از باورهای پایه به غیرپایه به کمک استدلال ۲۸۰

۴-۳-۱. ناتمامی میناگروی تلفیقی ۲۸۲

۴-۳-۲. ناتمامی تصویر لرر از ارتقای معرفتی از باورهای پایه به باورهای غیرپایه ۲۸۲

۴-۴. پاسخ به اشکال سوم لرر: ناتمامی پاسخ لرر به استدلال میناگرایان از راه تسلسل و دور ۲۸۴

فصل چهارم: زیورساخت (۳): دیگر تقریرهای انسجام‌گروی؛ شرح و ارزیابی

مقدمه ۲۸۸

چارچوب کلی و بخش‌ها: ساسی انسجام‌گروی ۲۸۹

پاسخ‌های انسجام‌گرایی به بخش از حقیقت انسجام ۲۹۱

انسجام‌گروی سنتی، انسجام به سبب استلزام منطقی ۲۹۴

۱. تبیین دیدگاه استلزام منطقی ۲۹۴

۲. اشکالات لرر بر دیدگاه سنتی استلزام منطقی ۲۹۶

۲-۱. لزوم توجیه کامل هر دو گزاره متناقض ۲۹۶

۲-۲. عدم لزوم / جامعیت استلزام منطقی برای توجیه کار باورها ۲۹۹

۳. ارزیابی سخنان لرر درباره انسجام منطقی ۳۰۰

۳-۱. ریشه اشکال نخست در سخنان راسل ۳۰۰

۳-۲. نادروستی تقریر لرر از اشکال نخست ۳۰۲

۳-۳. اذعان به میناگروی؛ تمسک به اصل امتناع تناقض بدون موجه‌سازی آن ۳۰۳

انسجام‌گروی تبیینی ۳۰۳

۱. پیشینه تبیین‌گرایی در علوم طبیعی ۳۰۵

۲. پیشینه انسجام‌گروی تبیینی ۳۱۳

۳. کارایی انسجام‌گروی تبیینی در توجیه پارهای باورها از منظر لرر ۳۱۹

۴. عدم تلازم میان مزیت انسجام گروهی تبیینی و اثبات آن..... ۳۲۲
۵. پاسخ طرف داران انسجام گروهی تبیینی به دو پرسش انسجام گروهی..... ۳۲۴
- ۵-۱. پاسخ به پرسش از باورهای طرف انسجام..... ۳۲۶
- ۵-۱-۱. باور مورد نیاز برای انسجام: مجموعه باورهای منجر به بیشترین تبیین..... ۳۲۶
- ۵-۱-۲. اشکال لرر بر پاسخ سلرز: کدام مجموعه دارای بیشترین انسجام تبیینی است؟..... ۳۲۸
- ۵-۲. پاسخ به پرسش از حقیقت انسجام: انسجام تبیینی..... ۳۳۱
- ۵-۲-۱. مقدمه: انجای سه گانه انسجام تبیینی..... ۳۳۲
- ۵-۲-۲. تحلیل حقیقت انسجام تبیینی..... ۳۳۶
- الف) انسجام: مثابة هماهنگی و تبیین..... ۳۳۶
- ب) لرر تبیینی بیست (بهرتر)..... ۳۳۷
- ج) مفهوم «حمه» داران بیشترین انسجام تبیینی»..... ۳۳۹
- د) تحلیل حقیقت «تبیین»..... ۳۴۰
۶. ارزیابی سخنان لرر در پاسخ تبیین گرایان به دو پرسش انسجام گروهی..... ۳۴۸
- ۶-۱. اذعان به مبنای گروهی در حوزه تصورات داده: برخی از مفاهیم..... ۳۴۹
- ۶-۲. اذعان مجدد به مبنای گروهی با تمسک به اصل بنفاد..... ۳۵۱
- اشکالات انسجام گروهی تبیینی و پاسخ های آنها از منظر لرر..... ۳۵۲
۱. اشکال نخست: انسجام تبیینی بیشتر در مجموعه مشتمل بر «ایق» کمتر..... ۳۵۲
- ۱-۱. بیان اشکال..... ۳۵۲
- ۱-۲. بررسی پاسخ های داده شده به اشکال نخست..... ۳۵۴
- ۱-۲-۱. راه حل کواین و سلرز: گزاره های مشاهدتی به مثابة واکنش های شرطی..... ۳۵۴
- ۱-۲-۲. راه حل بنجور: خودانگیختگی گزاره های مشاهدتی..... ۳۵۸
- ۱-۲-۳. راه حل سوم: گزاره های مشاهدتی حاصل انتخاب طبیعی..... ۳۶۲

فهرست مطالب

۴-۱-۲. راه حل چيزم: انبات اعتبار گزاره‌های مشاهدتی بر پایه تشبيه به گزاره‌های اخلاقی.....	۳۶۳
۵-۱-۲. جمع‌بندی لرر از راه‌حل‌های ارائه‌شده.....	۳۶۵
۶-۱-۲. راه حل پنجم: باورهای مشاهدتی خودمبين.....	۳۶۵
۳-۱. ارزیابی نهایی اشکال نخست انسجام‌گروی تبیینی.....	۳۷۳
۴. اشکال بر لرر در راه حل پنجم: لزوم پذیرش پایه بودن گزاره‌های مشاهدتی.....	۳۷۴
۲. امکان توجیه بدون تبیین و مثال‌های آن.....	۳۷۸
۱-۲. بیان اشکال.....	۳۷۸
۲-۲. پاسخ به موارد تمس و بررسی آن.....	۳۸۰
۱-۲-۲. پاسخ لرر از جانب تبیین‌گرایان به موارد نقض.....	۳۸۰
۲-۲. ناتمامی پاسخ یادشده.....	۳۸۱
۳-۲. پاسخ نگارنده: نادرستی موارد نقض انسجام‌بیینی.....	۳۸۴
۳. تبیین‌های بهتر، اما سست.....	۳۸۶
۱-۳. بیان اشکال و پاسخ آن.....	۳۸۶
۲-۳. اشکال نگارنده بر پاسخ لرر.....	۳۸۸
۴. انسجام تبیینی مساوی در مجموعه‌های ناسازگار.....	۳۸۹
۱-۴. بیان اشکال.....	۳۸۹
۲-۴. پاسخ به اشکال چهارم.....	۳۸۹
۱-۴-۲. دو پاسخ احتمالی و اشکال آنها از منظر لرر.....	۳۹۱
۲-۴-۲. پاسخ انسجام‌گرایان به مشکل مجموعه‌های منسجم رقیب: تمسک به اصل سادگی و اصل محافظت.....	۳۹۳
الف) توضیح اصل سادگی.....	۳۹۴

- ۳۹۷..... (ب) اشکالات راه حل سادگی
- ۴۰۰..... (ج) پاسخ طرفداران اصل سادگی به اشکال چهارم: تمسک به اصل محافظت
- ۴۰۲..... (د) اشکال لرر به اصل محافظت
- ۴۰۳..... حاصل دیدگاه لرر درباره اشکال چهارم
- ۴۰۵..... جمع بندی لرر از انسجام گروی تبیینی
- ۴۰۶..... ارزیابی نهایی انسجام گروی سنتی و انسجام گروی تبیینی

فصل پنجم: تبیین انسجام گروی درونی یا شخصی لرر در توجیه معرفت

- ۴۱۱..... مقدمه
- ۴۱۱..... نقطه عزیمت لرر از انسجام گروی تبیینی به انسجام گروی درونی یا شخصی
- ۴۱۳..... تبیین انسجام گروی درونی (استدلالی) لرر
- ۴۱۵..... ۱. مرحله نخست: توجیه شخصی
- ۴۱۶..... ۱-۱. گام نخست: نوع مجموعه باور و نیاز در انسجام مجموعه پذیرشی شناسنده در زمان
- ۴۲۰..... پاسخ به اشکال لزوم شروع از تأثیرات جسمی نه مجموعه پذیرشی
- ۴۲۰..... ۱-۲. گام دوم: توجیه پذیرش یک باور توسط مجموعه پذیرشی از راه تعیین میزان معقولیت آن
- ۴۲۲..... ۱-۳. گام سوم: تعریف رقابت
- ۴۲۷..... ۱-۴. گام چهارم: بازتعریف توجیه شخصی بر اساس نقض سای رقیب
- ۴۳۱..... ۱-۵. گام پنجم: توضیح نقض رقیب با تمسک به «بازی توجیه»
- ۴۳۸..... ۱-۶. گام ششم: تعریف معقولیت به «منفعت معرفتی مورد انتظار از پذیرش»
- ۴۴۵..... ۱-۷. جمع بندی گام های شش گانه مرحله نخست
- ۴۴۵..... ۲. مرحله دوم: پاسخ به اشکالات توجیه شخصی
- ۴۴۵..... ۲-۱. گام نخست: اشکال مبنای گرایانه بر توجیه شخصی پذیرش بر پایه انسجام با

اطلاعات پذیرشی.....	۴۴۶
۲-۲. گام دوم: پاسخ لرر به اشکال مبنایگرایانه با تمسک به اصل قابلیت اعتماد.....	۴۴۹
۲-۲-۱. نفی کفایت پذیرش یک مدعا برای معقولیت آن.....	۴۴۹
۲-۲-۲. توجیه بر اساس پذیرش اصل قابلیت اعتماد.....	۴۵۰
۲-۲-۳. نسبت اصل قابلیت اعتماد با نفی شک گروی.....	۴۵۳
۲-۲-۴. اعتبار اصل قابلیت اعتماد.....	۴۵۵
۳. گام سوم: اشکال دوم بر توجیه شخصی: عدم نقض برخی باورهای رقیب.....	۴۵۹
۲-۴. گام چهارم: پاسخ به اشکال دوم: خنثی کردن باورهای رقیب به جای نقض آنها.....	۴۶۲
۲-۵. گام پنجم: تعارض باور، توجیه و تعریف نهایی توجیه شخصی بر اساس خنثی کردن مدعای رقیب.....	۴۶۴
۳. مرحله سوم: ارتقا از توجیه شخصی به توجیه کامل / نقض ناپذیر.....	۴۶۷
۳-۱. گام نخست: بررسی تمسک به اصل حمل بر صحت / رد دیویدسن برای نفی احتمال خطا.....	۴۶۹
۳-۱-۱. نفی احتمال خطا در باور با تمسک به اصل «حمل بر صحت» دیویدسن.....	۴۶۹
۳-۱-۲. اشکال لرر بر دیویدسن: نادرستی اصل حمل بر صحت.....	۴۷۱
۳-۲. گام دوم: توجیه کامل یعنی توجیه شخصی نقض ناپذیر.....	۴۷۴
۳-۳. گام سوم: بازتعریف توجیه نقض ناپذیر و حل مشکل توجیه بر اساس توجیه شخصی و اثباتی.....	۴۷۷
۳-۴. گام چهارم: تحلیل ابتدای توجیه بر یک گزاره کاذب با طرح بازی فراتوجیه.....	۴۷۷
۳-۴-۱. تفسیر ابتدای توجیه باور بر گزاره کاذب.....	۴۸۲
۳-۴-۲. اشکال این تفسیر.....	۴۸۳
۳-۵. گام پنجم: راه حل لرر برای مشکل نقض کننده غلط انداز: طرح بازی فراتوجیه.....	۴۸۷
۳-۶. گام ششم: نتیجه گیری و تعریف توجیه نقض ناپذیر.....	۴۹۰

۱۶ به انسجام گروهی در توجیه ...

۳-۷. گام هفتم: جمع‌بندی مراحل و گام‌های طی شده ۴۹۱

۳-۸. گام هشتم: تحویل معرفت به توجیه نقض‌ناپذیر (استلزام شرط چهارم نسبت به

شروط سه‌گانه) ۴۹۵

۳-۹. گام نهم: نحوهٔ احراز نقض‌ناپذیری توجیه یک پذیرش ۴۹۶

ویژگی‌ها و لوازم انسجام‌گروی ذهنی لرر ۵۰۰

۱. ذهنیت و سوژه‌محوری ۵۰۱

۲. میخکوبی انسجام‌گروی لرر با مبناگرایی ۵۰۳

۳. آمیختگی انسجام‌گروی لرر با وثاقت‌گروی ۵۰۴

۴. رده‌بندی دیدگاه لرر انسجام‌گروی ایجابی خطی ۵۰۶

فصل ششم: ارزیابی و نقد انسجام‌گروی لرر

مقدمه ۵۱۱

اشکالات عام انسجام‌گروی ۵۱۲

۱. لزوم تسلسل یا دور در فرایند مره‌سازی ۵۱۲

۱-۱. بازتقریر اشکال دور و تسلسل ۵۱۵

۱-۲. پاسخ‌های لرر به اشکال دور و تسلسل و نقد آنها ۵۱۷

پاسخ نخست ۵۱۸

بررسی پاسخ نخست ۵۱۹

پاسخ دوم ۵۲۳

بررسی پاسخ دوم ۵۲۴

پاسخ سوم ۵۲۷

نقد پاسخ سوم ۵۲۸

۲. گسستگی از واقعیت ۵۴۱

۲-۱. نسبت اشکال گسستگی با اشکال مجموعه‌های منسجم بدیل و اشکال درون‌داد.....	۵۴۴
۲-۲. پاسخ لرر به اشکال گسستگی؛ استدلال تبدیلی توجیه شخصی به معرفت.....	۵۴۸
۲-۳. نقد پاسخ لرر به اشکال گسستگی.....	۵۵۲
۳. وجود موارد نقض؛ باورهای موجه بدون نیاز به انسجام.....	۵۵۵
پاسخ لرر به اشکال سوم و نقد آن.....	۵۵۶
۴. نسبت معرفت.....	۵۵۹
۵. لزوم پذیرش انسجام‌گروی در حقیقت صدق.....	۵۶۱
۶. عدم خلوص در انسجام‌گروی.....	۵۶۳
۷. عدم دسترس به اصل معرفت به انسجام یک باور با مجموعه باورهایش.....	۵۶۵
اشکالات خاص انسجام‌گروی.....	۵۶۵
۱. اشکالات دو مرحله توجیه شخصی.....	۵۶۶
۱-۱. ناپسندگی مجموعه پذیرشی سخن بران توجیه انسجام‌گرایانه.....	۵۶۶
۱-۲. ناتمامی تمسک به اصل قابلیت اعتماد.....	۵۷۴
۱-۲-۱. تناقض سخنان لرر در توجیه شخصی پذیرش اصل قابلیت اعتماد.....	۵۷۶
۱-۲-۲. لزوم پذیرش مبنای دربارۀ اصل قابلیت اعتماد به پاسخ اشکال.....	۵۷۹
۱-۲-۳. لزوم پذیرش هر گزاره‌ای بدون توجه به محتوای آن بر اساس اصل قابلیت اعتماد.....	۵۸۰
۱-۳. ناتمامی تعریف لرر از انسجام بر پایه معقولیت یک پذیرش نسبت به رقابیش.....	۵۸۲
۲. اشکالات مرحله سوم (توجیه نقض ناپذیر).....	۵۸۵
۲-۱. نادرستی تفسیر لرر از اصل حمل بر صحت داند دیویدسن.....	۵۸۵
۲-۲. اشکال بر مثال‌های لرر برای توضیح حقیقت توجیه کامل به مثابه توجیه شخصی نقض ناپذیر.....	۵۸۸

- ۲-۳. اشکال بر بازی توجیه انبانی در مسئله گتیه ۵۹۰
- ۲-۴. اشکال بر فرض منتقد عالم مطلق ۵۹۳
- ۲-۵. ابهام در نقض ناپذیری توجیه معرفت؛ نقض ناپذیری نفس الامری یا بالفعل؟! ۵۹۸
- ۲-۶. اشکال بر بازی فراتوجیه ۶۰۳
- نتیجه گیری ۶۰۵
- منابع فارسی و عربی ۶۳۵
- کتابها ۶۳۵
- مجلات ۶۴۰
- منابع انگلیسی ۶۴۱
- کتابها ۶۴۱
- مقالات ۶۵۶
- نمایه ها ۶۷۷

مقدمه معاونت بشری

حقیقت اصیل بن، جاودانه‌ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و سالکان صادق چه جان‌ها که در راه آن نباخته، و جاهلان و باطل‌پرستان چه ترطنه‌ها و ترفندها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند. چه تلخ‌واقعیتی است مطامع حقیقت، و چه شیرین‌حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیستحق حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل ازین‌رفتنی و نگرانی. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام‌دار کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصه نظر و عمل امر همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته‌اند، و دراین میان نقش و تأثیر ادمان و پیامبران الهی، و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم ﷺ و جانشینان برجسته و گرامی او علیهم‌السلام، برجسته‌ترین است.

دانشمندان نام‌آور شیعه رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را بهره‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سیره آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه

در برابر هجوم ظلمت پرستان حقیقت گریز دانسته و در این راه دیده‌ها سوده و جان‌ها فرسوده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان می‌کوشند، رسالت حقیقت‌خواهان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظیم‌تر و سخت‌دشواری‌تر است.

در جهان نشی، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و فقهی، اصولی و نظایر آن کارنامه درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نو، بخش بر داشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌کوشند تا با فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی باز یابند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرزوبوم آن‌گونه که شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته. آثار گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان ردپای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرچالش درپیش است. از این رو، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازمان‌دهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از

دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی^۳ در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس براساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم‌شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، کاربردی و کاریردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق این مهم، تمرکز بر برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌پژوهان و پژوهشگران در زمینه نشر آثار محققان نیز کرده و بحمدالله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش روی، پژوهشی است در آبرو معرفت‌شناسی تطبیقی که با تلاش پژوهشگر ارجمند حجت‌الاسلام دکتر مهدی عبداللّهی نگارش یافته است. هدف اصلی نویسنده بررسی انسجام‌گری و توجیه معرفت با تأکید بر آرای کیث لُرر است.

معاونت پژوهش از مؤلف محترم و آقای حجت‌الاسلام والمسلمین محمد حسین زاده که با مطالعه و ارائه نظرهای سودمندشان، بر انتقال و غنای اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند منان خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی^۳

پیشگفتار

امروزه مباحث معرفت‌شناختی با انگیزه‌ها و به دلیل‌های گوناگونی در مجامع فکری و دانشگاهی مورد بحث قرار می‌گیرند؛ مسائلی که به جهت بنیادی بودنشان، بر همهٔ ساحت‌های اندیشه و باور، از جمله معرفت‌های دینی و اخلاقی تأثیر نهاده، آنها را در گرو می‌کنند. با نگاهی گذرا به حوزه‌های مختلف فکری می‌توان به‌روستی دریافت که نظریه‌های گوناگون معرفت‌شناسی در پیکرهٔ اندیشه‌های مختلف در حوزه‌های علوم انسانی و معرفت دینی حضور دارند. از این رو، سلامت فکری دینی و اخلاقی افراد و جامعه در گرو داشتن مبانی فکری معقول و اندیشه‌های بنیادین مستحکم در حوزه معرفت‌شناسی است. ورود به مسائل معرفت‌شناسی و تلاش عقلانی پیرامون آنها هنگامی اهمیت دوچندان می‌یابد که توجه داشته باشیم آنچه در مجامع دانشگاهی ما در این حوزه مطرح است، بیش از آنکه صبغهٔ فلسفهٔ اسلامی داشته باشد، بازگویی اندیشه‌های فلسفهٔ غرب است. روند روبه‌رشد ترجمهٔ متون معرفت‌شناسی غرب و کمبود چشمگیر منابع معرفت‌شناسی اسلامی و گاه بی‌توجهی مجامع علمی به دیدگاه‌های

معرفت‌شناختی فیلسوفان اسلامی موجب شده است میزان آگاهی دانشجویان فلسفه و دیگر رشته‌های مرتبط با معرفت‌شناسی غربی به مراتب افزون‌تر از معرفت‌شناسی فلسفه اسلامی باشد. از این رو، شاید پژوهشی تطبیقی میان این دو معرفت‌شناسی نقطه آغاز مناسبی باشد برای نشان دادن ضعف‌ها و قوت‌های آن دو.

معرفت‌شناسی شاخه‌ای از فلسفه است که چستی معرفت، و امکان، منابع، کسب، سلمرو و اعتبار آن را بررسی می‌کند.

معرفت‌شناسی در معرفت‌شناسی اسلامی، مطلق علم و آگاهی است. معرفت، ر این معنا، از سویی، مفهومی بدیهی و بی‌نیاز از تعریف است، و از سوی دیگر معایی گسترده است که در اولین و مهم‌ترین تقسیم، به علم حضوری و علم حصولی تقسیم می‌شود. بر پایه یک تقسیم عقلی دایر بین نفی و اثبات، هر معرفتی از یک معلوم، یا با وساطت حاکی است، یا بی‌واسطه است. علم حصولی یعنی علم باواسطه نیز خود در نخستین تقسیم به تصور و تصدیق منقسم می‌شود که هریک از آن دو نیز اقسام گوناگونی دارند.

اما در معرفت‌شناسی معاصر که به طور عمده در سنت فلسفه تحلیلی جریان دارد، معرفت به معنایی محدودتر به کار می‌رود. از سویی، در این سنت فکری، ردپای روشنی از علم حضوری به چشم نمی‌خورد، و مسائل معرفت‌شناختی به کلی ناظر به علم حصولی است، و از سوی دیگر، در علم حصولی نیز تنها پای یک قسم از علم حصولی، یعنی تصدیق (معرفت گزاره‌ای) در میان است.

معرفت‌شناسان تحلیلی بنا بر تعریف رایج، معرفت را «باور صادق موجه» می‌دانند. بر این اساس، باور، صدق و موجه‌سازی، مقومات سه‌گانه معرفت به شمار می‌آیند که هریک باید بررسی شوند. مسئله «چیستی صدق» در پی تعیین حقیقت صدق است و به این پرسش پاسخ می‌دهد که آیا مقصود از صادق بودن یک باور، مطابقت آن با واقع است، یا معنای صدق یک باور، انسجام آن با دیگر باورهاست، یا باید دیدگاه دیگری در این باره برگزید. اما پس از روشن شدن حقیقت صدق، نوبت به مسئله موجه‌سازی می‌رسد که عهده‌دار بررسی چگونگی روش دستیابی فاعل معرفت به صدق است. پس از آنکه چیستی صدق روشن شد، این پرسش رخ می‌نماید که انسان به مثابه فاعل شناسا چگونه می‌تواند صدق یک باور را تشخیص دهد؟ به بیان دیگر، چگونه و از چه راهی می‌توان صدق یک باور را احراز کرد؟

به‌رغم آنکه تحلیل معرفت به «باور صادق موجه» در سنت فلسفه اسلامی وجود ندارد، متفکران مسلمان معتقد به تصدیق معرفت‌های گزاره‌ای نظری، باید بر دلیل مبتنی باشند. بدین ترتیب، از «ظواهر» شان، حقیقت موجه‌سازی در گزاره‌های نظری چیزی جز دلیل داشتن نیست. بر اساس مبنای گروهی، باورهای ما به دو دسته بدیهی (پایه) و نظری (غیرپایه) تقسیم می‌شوند. صدق باورهای بدیهی / پایه روشن برده به تعبیری، این دسته از گزاره‌ها خودموجه‌اند؛ اما باورهای نظری / غیرپایه باید به وسیله باورهای پایه توجیه شوند. فیلسوفان مسلمان نیز در این حوزه تقریر ویژه‌ای از این نظریه دارند که می‌توان آن را «مبنای گروهی خطاناپذیر برهانی» نامید.

با اینکه مبنای‌گرایی رایج‌ترین نظریه در باب توجیه معرفت است،^۱ در قرن اخیر با روی‌گردانی شدید معرفت‌شناسان مغرب‌زمین مواجه شد. در خلال چند دهه گذشته، هیچ صورتی از مبنای‌گرایی مقبولیت عام نداشته است و حامیان آن در موضع انفعال قرار داشته‌اند.^۲ بالاتر از آن، به تعبیر دیپلر تنها برای ناسزا گفتن، نامی از مبنای‌گرایی به میان می‌آید^۳ و به گفته ولترستورف عنوان «مبنای‌گرا» در مجامع دانشگاهی معاصر، معادل «مرتجع» در میان مردم است که هیچ اتهامی بالاتر از آن نیست.^۴ با این حال، در این اواخر برای دیگر نظر برخی معرفت‌شناسان همچون لورنس بن‌جور، ریچارد فیرمان^۵ و تیموئی مک‌گرو^۶ به این دیدگاه جلب شده است.

اشکالات پیش روی مبنای‌گرایی موجود در معرفت‌شناسی تحلیلی با به چالش کشیدن این نظریه، سبب پیدایش دیدگاه‌های بدیل گردید که مهم‌ترین آنها انسجام‌گرایی بود. بر پایه این نظریه، هیچ‌یک از باورهای ما مزیت معرفتی بر دیگر باورها ندارند. زاین‌رو، تمام باورها نیازمند موجه‌سازی‌اند. طبق این دیدگاه، هر بررسی که با دیگر باورها انسجام و

1. See: Richard Fumerton, "Theories of Justification", in: *The Oxford Handbook of Epistemology*, Paul K. Moser (ed.), p.210.

2. See: Ernest Sosa, "The Raft and the Pyramid", in: *Epistemology: An Anthology*, Ernest Sosa & others (eds.), p.153.

3. See: Micheal R. DePaul (ed.), *Resurveying Old-Fashioned Foundationalism*, p.xii.

4. See: Nicholas Wolterstorff, *Thomas Reid and the Story of Epistemology*, p.187.

5. See: Richard Fumerton, *Epistemology*.

6. See: Timothy McGrew, *The Foundations of Knowledge*.

تلاطم داشته باشد، موجه است. به عبارت دیگر، فقط باوری موجه است که با دیگر باورهای پذیرفته شده هماهنگ باشد.

بدین ترتیب شمار درخور توجهی از معرفت‌شناسان همچون کواپن، سلرز، رشر، هارمن، لورنس بنجور و کیث لور (۱۹۳۶م) انسجام‌گروی را برگزیدند. اما در این میان، به اعتقاد معرفت‌شناسان بی‌تردید لور و بنجور سرشناس‌ترین مدافعان انسجام‌گروی در دهه‌های اخیرند. اما بنجور پس از مدت‌ها دفاع از انسجام‌گروی، از آن دست شسته و به جرگه پیروان مبنایگروی سنتی پیوسته است.^۱ بنابراین بدون تردید در حال حاضر، کیث لور مهم‌ترین نظریه‌پرداز انسجام‌گروی به شمار می‌آید.

افزون بر جایگاه برجسته لور، انسجام‌گروی معاصر، تمرکز بر دیدگاه‌های وی از جهتی دیگر نیز ارزشمند است. لور به طور مستقل و به تفصیل دو تفسیر دیگر انسجام‌گروی، یعنی انسجام به معنای استلزام منطقی و انسجام‌گروی تبیینی را به جد به چالش کشیده است. بر این اساس، با تحلیل و بررسی انسجام‌گروی لور، سایر تقریرهای آن نیز تبیین راز منظر خود انسجام‌گرایان به چالش کشیده می‌شود. بدین ترتیب، نگارنده در ضمن توضیح و نقد مهم‌ترین تقریر انسجام‌گروی در توجیه، به تبیین و نقد دیدگاه‌های سایر نظریه‌پردازان این حوزه نیز می‌پردازد.

1. See: Laurence Bonjour, "Toward a Defense of Empirical Foundationalism", in: *Resurrecting Old-Fashioned Foundationalism*, Michael R. Depaul (ed.), p.21-22; Idem, "The Dialectic of Foundationalism and Coherentism", in: *Blackwell Guide to Epistemology*, John Greco & Ernest Sosa (eds.), p.117-143.

بر اساس آنچه گذشت، پژوهش پیش روی با بررسی دقیق و تحلیل مؤلفه‌های پرشمار انسجام‌گروی لرر، توصیفی روشن از این دیدگاه به دست داده، سپس از منظر معرفت‌شناسی اسلامی به نقد و بررسی آن خواهد پرداخت. در نتیجه، حاصل این پژوهش افزون بر تمرکز بر آرای مهم‌ترین نظریه‌پرداز معاصر انسجام‌گروی، از ویژگی جامعیت نسبت به سایر دیدگاه‌های مطرح در انسجام‌گروی نیز به بهره‌ان خواهد ماند، بلکه ثمره آن ارائه تصویری روشن از دیدگاه‌های مطرح در انسجام‌گروی با تأکید بر برجسته‌ترین تقریر آن، و سپس تلاش و ارزیابی دقیق آنها خواهد بود.

درحالی‌که در مسیر نامین، انسجام‌گروی به طور کلی در معرفت‌شناسی معاصر و سایر حوزه‌های معرفتی گسترش یافته است، و بلکه حتی نوشته‌های متعددی به طور ویژه به بررسی انسجام‌گروی لرر اختصاص یافته‌اند، به نظر می‌رسد در زبان فارسی نه‌تنها هیچ پژوهش مستقلی در باب آرای لرر وجود ندارد بلکه انسجام‌گروی به گونه‌ای جامع و گسترده نیز بررسی و نقد نشده است.

آنچه در آثار معرفت‌شناختی فارسی‌زبان در ارتباط با انسجام‌گروی و دیدگاه‌های لرر می‌توان یافت، بدین قرار است:

۱. توصیف یا نقد انسجام‌گروی در مقاله مستقل یا در ضمن آثار معرفت‌شناختی همچون:

الف) مرتضی فتحی‌زاده، «مسئله گسستگی نظریه هماهنگی توجیه

ب) مرتضی فتحی‌زاده، «نظریه انسجام صدق»، ذهن، ش ۱۳، ص ۹۶۸۱؛

ج) عبدالرسول کشفی، «بررسی و نقد نظریه‌های معرفت‌شناختی تلامذگروی»، اندیشه دینی، ش ۱۶، ص ۴۶۲۹؛

د) محمد حسین‌زاده، پژوهشی تطبیقی در معرفت‌شناسی معاصر، چاپ دوم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، قم، ۱۳۸۵ ش، ص ۱۴۳-۱۵۰؛

ه) حسن دبلمی پیشینه و پیرنگ معرفت‌شناسی اسلامی، چاپ اول، انتشارات پژوهش فرهنگ و اندیشه اسلامی، تهران، ۱۳۸۶ ش، ص ۳۴۷؛

و) عباس عارفی، مطابقت امور با خارج: پژوهشی درباره رئالیسم معرفت‌شناختی و ارزش معرفت، چاپ اول، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، تهران، ۱۳۸۸ ش، ص ۳۹.

۲. ترجمه آثار معرفت‌شناختی مشتمل بر انسجام‌گرایی همچون:

الف) جان پولاک و جوزف کراز، نظریه‌های امروزی معرفت، ترجمه علی حقی، چاپ دوم، بوستان کتاب، قم، ۱۳۸۵ ش، فصل دوم؛

ب) ریچارد فیومرتن، معرفت‌شناسی، ترجمه جلال پی‌کانی، چاپ اول، انتشارات حکمت، تهران، ۱۳۹۰ ش، ص ۹۶۸۶؛

ج) لوئیس پی. پویمن، معرفت‌شناسی: مقدمه‌ای بر نظریه شناخت، ترجمه رضا محمدزاده، چاپ اول، دانشگاه امام صادق، تهران، ۱۳۸۷ ش، ص ۲۶۸-۲۸۳؛

د) نیکلاس اوریت و آلک فیشر، نگاهی انتقادی به معرفت‌شناسی جدید، ترجمه و نقد حسن عبدی، چاپ اول، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، قم، ۱۳۸۹ش، فصل هفتم و هشتم.

۳. ترجمه بخشی از آثار لور:

الف) کیث لور، «تحلیل معرفت»، ترجمه محمود صوفیانی، فصلنامه علامه، ویژه معرفت، ش ۳ و ۴، پاییز و زمستان ۱۳۸۳ش، ص ۱۰۶-۱۰۷ (ترجمه: عارضا، ناقص و آکنده از اشتباه از فصل نخست کتاب معرفت‌شناسی).

ب) کیث لور، «مناگروی: میناگروی خطاناپذیر»، ترجمه علی‌رضا قائمی‌نیا، ذهن، ش ۸، ص ۴۳-۸۰ (ترجمه فصل سوم کتاب معرفت‌شناسی)؛

ج) کیث لور، «چرا نه شکاکیت؟» ترجمه علی‌رضا قائمی‌نیا، ذهن، ش ۱۱ و ۱۲، ص ۲۰۵-۲۲۰ (مقاله‌ای مستقل از لور).

با عنایت به جایگاه سرنوشت‌ساز معرفت‌شناسی در معرفت بشری، و نظر به اینکه انسجام‌گروی دیدگاه رقیب میناگرویی است که نظریه برگزیده قاطبه اندیشمندان و فیلسوفان اسلامی می‌باشد، جای خالی پژوهشی مستقل درباره انسجام‌گروی به روشنی احساس می‌شود. هیچ پژوهش درخوری که انسجام‌گروی در توجیه را به‌دقت کاویده باشد، انجام نگرفته است؛ پژوهشی که ابعاد گوناگون این نظریه را آن هم از منظر مهم‌ترین نظریه‌پرداز معاصر آن به‌خوبی روشن کرده، تصویری واضح از آن به دست دهد، و سپس به واری‌های رخنه‌های موجود در آن

بپردازد. از این رو، به نظر می‌رسد حاصل این پژوهش که از رهگذر توصیف تحلیلی همه‌جانبه این دیدگاه، و سپس نقد و بررسی آن فراچنگ خواهد آمد، اثری خواهد بود که با اطمینان خاطر بتوان آن را پژوهشی نوین به شمار آورد.

درباره کتاب

در فصل نخست این نوشتار، نگاهی کلی به انسجام‌گروی در توجیه و جایگاه لُر خواهیم داشت؛ بدین نحو که نیم‌نگاهی به مسائلی از قبیل تحلیل معرفت و اجزای سرگانه‌آن در سنت فلسفه غربی، دیدگاه‌های موجود در حقیقت توجیه، نظریه‌های توجیه، انسجام‌گروی در توجیه معرفت، پیشینه و نقطه عزیمت نظریه‌های انسجام و نیز گونه‌های انسجام‌گروی خواهیم داشت و در نهایت این فصل را با معرفی اجمالی شخصیت علمی کیث لُر به پایان خواهیم رساند.

فصل دوم به تحلیل معرفت و مؤلفه‌های آن از منظر لُر اختصاص خواهد داشت. در این فصل، ابتدا دیدگاه‌های لُر در باب تحلیل معرفت و مؤلفه‌های چهارگانه آن، یعنی پذیرش، صدق، توجیه و فاعل‌ناپذیری را تبیین، و سپس آنها را بررسی و نقد خواهیم کرد.

فصل سوم به تحلیل تقریر لُر از میناگروی خطاپذیر و خطاناپذیر و نیز اشکالات وی بر آنها می‌پردازد؛ چراکه انتقاد از میناگروی به منزله سنگ بنای انسجام‌گروی وی است. به همین جهت، پس از ارائه روشن تبیین وی از میناگروی و اشکالات وی بر این نظریه، انتقادات او را به چالش خواهیم کشید.

فصل چهارم کتاب، به توضیح و انتقاد لور از دو تفسیر دیگر انسجام‌گرایی اختصاص دارد. لور افزون بر نفی مبناگرایی به مثابه رقیب اصلی انسجام‌گرایی، باید سایر تقریرهای انسجام‌گرایی را نیز از صحنه به در کند تا زمینه طرح تقریری نوین از توجیه انسجامی برای وی فراهم آید. بر این اساس، این فصل، تقریر و انتقادات لور از دو نظریه انسجام به مثابه استلزام منطقی و انسجام تبیینی را به تصویر کشیده است.

فصل پنجم که مهم‌ترین فصل کتاب و هسته مرکزی آن است، به تبیین انسجام‌گرایی درونی یا شخصی لور در توجیه معرفت می‌پردازد. در این فصل ابتدا دیدگاه لور در ضمن سه مرحله و گام‌های متعدد ارائه شده، سپس ویژگی‌های انسجام‌گرایی را توضیح داده می‌شوند، و در نهایت، پاسخ‌های لور به اشکالات احتمالی نظریه وی، همچون اشکال دور و تسلسل و اشکال گسستی مجموعه منسجم از واقعیت را بیان خواهیم کرد.

فصل ششم کتاب، به بررسی و نقد دیدگاه لور در باب انسجام‌گرایی در توجیه خواهد پرداخت. نگارنده در این فصل، نقدهای خود بر انسجام‌گرایی لور را در دو محور اشکالات عام و خاص توضیح داده، پاسخ‌های موجود در سخنان لور به برخی از این اشکالات را نیز بررسی خواهد کرد. به اعتقاد نگارنده، اشکالات متعددی از قبیل لزوم دور یا تسلسل، لزوم پذیرش دیدگاه انسجام در چیستی صدق، و لزوم وداع با واقع‌گرایی بر کلیت دیدگاه لور وارد است. افزون بر آن، مؤلفه‌هایی همچون اصل قابلیت اعتماد فاعل معرفت بر خویشستن، و تعریف انسجام بر پایه مفهوم معقولیت نسبی، ناتمام‌اند.

خاتمه کتاب به جمع‌بندی مطالب فصول شش‌گانه پرداخته، نتیجه‌گیری نگارنده از تحقیق را تقدیم خواهد کرد.

نگارنده در حد توان خویش کوشیده است کتابی تقدیم خوانندگان فرزانه کند که در فضای آن به جز عطر دل‌انگیز اندیشه‌ورزی، که مایه آرامش خاطر است، رایحه‌ای دیگر مشام خرد را نیازارد. از این رو کوشید است در موارد اختلاف نظر با پروفیسور لستر از قلمرو انصاف بیرون نرفته، آنچه بر زبان قلم جاری می‌کند، تنها روایتگر مناقشات علمی باشد؛ و نیز به قدر توان خویش، تبیین روشن از دیدگاه‌های او به دست دهد. به همین جهت، در تبیین نظرگاه‌های وی به هیچ روی بر ترجمه یا بازگویی صرف سخنانش بسنده نکرده است، بلکه برای دستیابی به مقصود، تلاش‌های فراوانی در برداش، تحلیل و تقریر اندیشه‌های وی صورت گرفته است. به دوری که این تصویر منسجم که از چینش نظام‌مند اجزای معین دیدگاه‌های وی به‌خصوص در فصل پنجم - بر صفحات این کتاب نقش بسته، به این نظام‌مندی و دستگاه‌وارگی در سخنان خود وی به چشم نمی‌خورد.

نگارنده امید دارد که لطف الهی دست‌گیرش شده، در این سعای هرچند نافروتنانه را جامه عمل پوشانده باشد، که اگر چنین باشد بی‌هیچ تردید دست عنایت حق بوده که از آستین این کمترین بیرون آمده است، و اگر چنین نباشد، این بنده ناچیز شایسته توفیقی بیش از این نبوده است.

واپسین نکته آنکه، یکی از مسائل مهم در چینش مطالب کتاب پیش

روی، تعیین جایگاه انتقادات نگارنده بر اندیشه‌های لرر بوده است. دست‌کم سه فرض برای این امر وجود داشت:

(الف) طرح همه انتقادات در یک فصل جداگانه؛

(ب) طرح انتقادات هر فصل در انتهای آن؛

(ج) طرح انتقادات هر بحث در محل آن.

ما در این کتاب جز در فصل اخیر، راهکار سوم را بر دو فرض دیگر ترجیح دادیم؛ چراکه در آن دو فرض به‌ویژه در فرض نخست - به بحث فاسد افتادن میان دیدگاه‌های لرر با انتقادات نگارنده، هنگام طرح اشکالات، خواننده محترم حضور ذهن کمتری درباره نظرگاه‌های لرر می‌داشت و در نتیجه نگارنده ناگزیر از طرح چکیده دیدگاه‌های پیش‌گفته و تکرار مطالب می‌شد. از این‌رو، به نظر رسید در چهار فصل نخست که به تبیین زیرساخت‌های دیدگاه لرر اختصاص یافته‌اند، مناسب‌تر آن است که انتقادات هر بحث در موقعیت مناسب و پس از خود آن به‌کار برده شود. اما درباره دیدگاه مرکزی لرر که کانون توجه این پژوهش بوده است، ابتدا در یک فصل مستقل به توضیح دیدگاه پرداختیم؛ سپس در فصل مستقل دیگری اشکالات خود بر آن را بیان کردیم.

تشکر و قدردانی

سپاس بی پایان کردگار حکیم را که بر بنده ناقابل خویش منت نهاد و توفیق خوشه چینی را بستاند. حکیمان الهی را نصیبش فرمود. درود بی کران پروردگار بر گل سرسبب هستی و سلاله پاکش که منبع حکمت اند. پاک ترین سلام ها تقدیم به روح برفتح ذخیره تشیع و یگانه دوران ها، امام خمینی * بنیان گذار انقلاب اسلامی، و زلال ترین درودها نثار لاله های سرخ بهار انقلاب * خون های پاکشان، نهال جمهوری اسلامی را تناور ساخت تا امروز خوشا چنان معرفت، در پناه امنیت اسلامی، مجال توشه گیری از خوان معارف الهی را داشته باشند: اللَّهُمَّ الْحَقْنَا بِهِمْ بِمَنِّكَ يَا كَرِيم.

بی تردید این پژوهش ناچیز میوه درخت وجود استادان گرانمایه است که با سخن و قلمشان زلال حکمت در کام ها می نوشانند. زین رو، به رسم پاسداشت عنایاتی که به واسطه وجود این آموزگاران علوم الهی، از فیض ربوبی نصیب نگارنده شده، سر تعظیم به محضر آموزگارانی فرو می آورم که این حقیر را حکمت و اندیشیدن آموختند.

پس از نثار خالصانه‌ترین سپاسگزاری‌ها به محضر مصباح تابناک حکمت و معرفت، علامه به حق، حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی - مدظله‌العالی - که با بنیان‌گذاری مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، زمینه مساعدی برای انجام پژوهش‌های بنیادین فراهم آورده‌اند، تشکر ویژه خود را به محضر استاد گران‌قدر جناب حجت‌الاسلام والمسلمین محمد حسین زاده - زیدعزه - تقدیم می‌کنم که با حسن نظارت و تحریک بر مراحل نگارش و مطالعه دقیق، این نوشتار را مدیون دقت نظرهای حسین برانگیز و موشکافی‌های استادانه خویش نمودند، و بی‌هیچ دریغی در همه مراحل پژوهش دل‌سوزانه این شاگرد بی‌بضاعت را راهنمایی فرمودند هم و که فروتنی فراوان و مهربانی پدران‌اش، حجاب گستره وسیع دانش را بشکافت است.

در خاتمه، تشکری از همیم دل تقدیم به آن‌که با صبر جمیل خویش بر ناگواری‌ها، مسیر پژوهش را بر حتمی‌سوار ساخته، در به سامان آمدن این کتاب فراوان یاری‌ام کرد؛ همسر و پسران.

عنايات حق تعالی بر پويندگان حقيقت پايان باد!

مهدی عبداللہی